

kronologiske indledningsafsnit er vellykkede for genren, men derudover er der en del tilbage at ønske. Den nordiske redaktion – og Brill som forlag? – må helt have opgivet at koordinere den vigtige oversættelse af centrale nordiske begreber. Nye læsere udefra kan f.eks. tro, at det myldrede med forskellige slags præster i Norden. Den stakels lutherske sognepræst oversættes i de forskellige kapitler som både pastor, priest, vicar og minister (hvor den førstnævnte oversættelse klart må foretrækkes, jf. praksis i international forskning). Latinskolerne er i ét kapitel “Latin schools”, men i andre “grammar schools” eller “learned schools”. Omgangslærere gengives også på mange forskellige måder og så fremdeles. Det ville have været en oplagt grundambition for en bog som denne at imødegå unødigt forvirring og netop oplyse et internationalt publikum om de mange fælles uddannelsesinstitutioner og -begreber i de nordiske (og lutherske) lande. Selve sproget er i de fleste artikler rimeligt, i enkelte decideret godt, men løbende er der skæmmende fejl i det engelske (inkl. adskillige forstyrrende kongruensfejl).

De kritiske bemærkninger skal ikke skygge for det positive ved, at vi har fået en stor nordisk bog på banen om skolebøgernes vigtige verden: med adskillige rigtig gode bidrag og med synliggørelse af det store potentiale, der ligger i stoffet, især hvis man går mere komparativt eller måske ligefrem transnationalt til værks. Det er i øvrigt

tankevækkende, at ordet “transnational” kun forekommer en enkelt gang i løbet af de 388 sider (selvom mange bidrag afgjort har transnationale perspektiver). Måske kunne dette begreb gøres til udgangspunkt for næste antologi om skolebøger i Norden?

GYMNASIESKOLEN

Marianne Zibrandtsen, Kirsten Cornelius og Lis Levinsen. Med kridt, kraft og kærlighed. De første 100 år med kvindelige rektorer. Frederiksberg: Multivers 2021. 232 s. 319,95 kr.

Af Ning de Coninck-Smith, professor, DPU, Aarhus Universitet

Tænk engang, da jeg gik i gymnasiet i begyndelsen af 1970'erne var der kun tre kvindelige rektorer, og det var ikke på mit gymnasium, hvor rektor regerede med regelrethed og uden større forståelse for ungdomsoprøret, som jeg husker det. I dag er der i omegnen af 55 (redaktionen sluttede i 2020), og det giver derfor virkelig god mening at undersøge, kvinders vej til det prestigefyldte job som gymnasierektor.

En vej, som aldrig har været helt direkte, 1970'erne var således det årti, hvor der var færrest siden 1920'erne, hvor optællingen tager sin begyndelse – og det har aldrig været givet, hvilket vej der bedste ledte frem til magtens tinder. Mange af de tidlige skolebestyrerinder havde en fortid som privatlæ-

rerinder, mens kvinderne i det 20. århundrede i stigende grad var og er universitetsuddannede med et tillæg af ledelseskurser. Hvor mange mænd – og hvilke mænd, der hjalp kvinderne frem som mæcener, bestyrelsesformand – eller bankbestyrere, der sikrede de private pigeskolers økonomi, hører vi ikke om i denne fremstilling, der hovedsageligt ser vejen frem som et resultat af den enkelte kvinders dygtighed – og måske også som et resultat af at være den rette person, på rette tid og sted.

Under alle omstændigheder er det et interessant perspektiv på gymnasiets historie, der ydermere blander biografier af de kvindelige rektorer med mere generelle beskrivelse af gymnasiets udvikling frem til dagens STX og selvstyre. Bogens tre forfattere har alle en fortid som rektorer – det spejler sig i den veloplagte, velresearchede men også ind navnetunge og begivenhedsrige tekst. Som nok vil vække genklang hos dagens gymnasielærere og deres rektorer, men som for en udenforstående kan være lidt vanskelig at engagere sig i. Men egentlig også fint at få alle disse oplysninger, især om den nyeste udvikling samlet præsenteret sammen. Heldigvis er der både person- og skoleregistre og en biografisk opgørelse, der viser, at kvinderne i gennemsnit blev 73 år, og at den gennemsnitlige rektorperiode var 15 år i de første generationer; siden steg leve og rektoralderen til 74 år og 17 år. Hvor de tidligste alle var ugifte, er de

senere næsten alle gifte eller samboende.

Det var ikke (altid) en dans på roser, kvinderne fik dårlige nerver, havde lange sygeperioder – og måtte kæmpe med uvillige lærerkollegier og en enkelt anarkistisk elevrådsformand. Mange var ugifte, andre levede sammen med en anden kvinde – og delte måske også jobbet med hende, mens en enkelt delte stilling med sin mand. Oplysningerne er mest detaljerede fra de ældre generationer – mens de nulevende skildres i miniportrætter, ledsaget af portrætfoto og billeder fra forskellige festlige anledninger. Enkelte står frem efter endt læsning, som historikeren Anne Marie Bo, rektor på Rysensteen gymnasium 1931-50, den midterste blandt tre kvindelige rektorer i rap. Hun havde fem børn, røg pibe, var vinterbader og tog ifølge teksten afslappet på tingene, og levede i et jævnbyrdige såkaldt kammeratskabsægteskab. Hendes tilgang til de kvindelige elever var præget af “usentimental moderlighed”. I 1950 foretog hun sammen med en kollega en undersøgelse af, hvad de kvindelige studenter siden 1920 havde brugt deres studentereksamen til. 60 % havde valgt at læse videre – et klokkeklart argument mod at det var spild at lade piger få en studentereksamen. Ud over at hendes historie giver et indblik i det, man kunne kalde uddannelseslandskabets forandring, hvor kvinderne nu er i flertal på de videregående uddannelser, er det også en fortælling, som medvirker

til at nedbryde fordommene om kvinder med magt. De var flere, end man skulle tror, de var meget mere forskellige, end man måske skulle tro – og de forvaltede deres pund på meget forskellige måder. Nogle brugte kræfter på nybyggeri, andre på pædagogik og atter andre på at rede tråde ud i hverdagen. Men læs selv – bogens store format og karakter af jubilæumsskift i anledning af 100 år med kvindelige rektorer – før 1920 hed de nemlig skolebestyrerinder – gør det oplagt at have den liggende fremme til inspiration og glæde.

Johan Samuelsson: Läroverken och progressivismen. Perspektiv på historieundervisningens praktik och policy 1920-1950. Lund: Nordic Academic Press 2021. 290 s. 239 SEK.

Af Harry Haue, professor emeritus, Syd-dansk Universitet

Selv blandt danske uddannelses- og skolehistorikere er kendskabet til de øvrige nordiske landes skole- og uddannelsesudvikling ofte overfladisk. Derfor kan en opfattelse af, at det drejer sig om parallelforløb med udviklingen i Danmark være almindeligt udbredt, men ved nærmere bekendtskab fremtræder forskellene iøjnefaldende. Det er derfor god mening i *Uddannelseshistorie* at anmelde et værk, der er resultatet af udforskningen af et af de tidsafsnit i svensk skole- og uddannel-

shistorie, nemlig moderniseringsperioden 1920-50, hvor forskellene i forhold til udviklingen i Danmark blev tænkt og implementeret. Vægten er lagt på gymnasieskolen eller som det hedder på svensk: läroverken, og med historiefaget som fagligt eksempel.

Johan Samuelsson er docent og lektor ved Karlstads Universitet, med speciale i uddannelseshistorie. Det foreliggende værk er inddelt i 15 kapitler, hvor hovedvægten er lagt på progressivismen dvs. reformpædagogikken. Dette begreb eller fænomen bidrog til den svenske skoleudvikling i den behandlede periode også på det gymnasiale niveau. Forfatteren giver en instruktiv gennemgang af love og bekendtgørelser samt tidsskriftsartikler, og han udnytter som noget nyt de undervisningsbeskrivelser, som især 1940-skolekommissionen opfordrede gymnasielærerne til at indsende.

Kapitel 3 handler om progressivismen som fænomen. Både begreb og praksis opstod i forbindelse med oplysningstidens antropologiske nyorientering. Barnet var ifølge Rousseau et selvstændigt menneske og ikke en lille voksen. Derfor måtte læreren lytte til barnets interesser og ønsker og søge at give de svar, som kunne bidrage til barnets naturlige udvikling. Men i de almueskoler, der i løbet af 1800-tallet opstod i de moderne vestlige samfund, var udenadslære og hård disciplin det almindeligste, og kun få alternative læringsmiljøer var indstillet på at tage udgangspunkt i den enkelte elevs be-